

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 66, Mart 2018, s. 121-133

Yayın Geliř Tarihi / Article Arrival Date

22.01.2018

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

15.03.2018

Yrd. Doç. Bahadır ÖZTÜRK

Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü
bahadir.ozturk@deu.edu.tr

Yrd. Doç. Gonca KARAVAR

Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü
gonca.karavar@deu.edu.tr

ÖZEL BİR KOLEKSİYONDA BULUNAN KIRŞEHİR VE MUCUR HALILARI

Öz

Kültürümüzün birer parçası olan yöresel halı örneklerine müzeler ve özel koleksiyonlardan ulaşmak mümkündür. Bu örnekler üzerinden yayınlar da bulunmaktadır ancak örneklerin az olması yapılan bu çalışmalardan elde edilecek sonuçları da sınırlandırmaktadır. Akademik çalışmaları derinleştirecek yeni yöresel örneklerle ulaşmanın bir yolu da eski halı ticareti ile uğraşanların koleksiyonlarında bulunan halılar üzerinde yapılacak çalışmalardır. Ege Bölgesi'nin sayılı halıcılarından, Manisa'nın Turgutlu ilçesindeki Özer Halı Kilimcilik sahibi Orhan Özer, Türk halı sanatının yöresel örneklerinden oluşan geniş bir koleksiyona sahiptir. Kırşehir ve Mucur Halıları da bu koleksiyonun önemli parçaları arasındadır. Bu çalışmada; örneklerinin oldukça az sayıda olduğu, bilgiye ulaşmada zorluk çekilen Kırşehir ve Mucur halılarıyla ilgili yeni örneklerin literatüre kazandırılmasının yanı sıra, araştırmacılara kaynak oluştırmada katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Çalışma literatür taraması ile birlikte yerinde inceleme ve belgeleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur.

Anahtar kelimeler: Mucur, Kırşehir, el halısı, halı koleksiyonu, halı sanatı.

KIRŞEHİR AND MUCUR CARPETS FOUND IN A PRIVATE COLLECTION

Abstract

It is possible to reach many samples of local and provincial carpets in museums and private collections, which are an essential part of our traditional culture. There are also various publications on these fine samples. But since the number of samples are few, the conclusions to be drawn from these studies are no doubt somewhat limited. One way to go around this limitation is to reach to the carpet collections of those traders, who deal in the old and antique carpet trade and study those samples in detail. Mr. Orhan Özer, the owner of 'Özer Halı Kilimcilik' (Özer Carpet and Kilim Co.) based in Turgutlu province of Manisa city has one of the best and most comprehensive Turkish provincial carpet collections in the country. The Kırşehir and Mucur carpets constitutes one of the most important sections of this wide collection. Our main purpose in this study is to document new and unseen samples of these rarerly found Kırşehir and Mucur carpets, in order to provide a field of documentation and analysis for future researchers. Our study has been conducted with a literature research, analysis and documentation-catalogueing of the Kırşehir and Mucur carpet samples in the collection itself.

Keywords: Mudjur, Kırşehir, hand woven carpets, carpet collection, the art of carpet.

Giriş

Türkiye’de el halıcılığı konusunda yapılmış yayınlar daha çok Türkiye’deki el halıcılığının kaynağını Orta Asya’ya bağlamaya yönelik tarihsel bilgilerde yoğunlaşırken, Türkiye halıcılığının kaynağına yönelik bilgiler ise, Batılı ressamın tablolarında resmedilen halıların, saray halılarının ya da Uşak, Gördes, Kula, Bergama gibi daha çok batılı ressamın tablolarındaki halıların benzerlerinin tanıtılmasına yönelik olmuştur. Bölgesel halıcılığa ilişkin yayınlarda bile önce halıcılığın tarihi Orta Asya’ya bağlanmış, Türklerin halıya verdiği önem anlatılmış, ama Türkiye’de el halıcılığının tarihi gelişiminin ve yerel özelliklerinin belirlenmesinde önemli olacak bilgilerin birçoğu önemsenmemiştir. Bu anlamda Türkiye’de el halıcılığının kaynağına yönelik önemli bilgi birikimi olan geçmişte yapılmış yayınlar, sorunların çözümünde, sorunlar kadar, bol ve yeterli bilgi içermemektedir.

Bir halının deseni renk dağılımıyla birlikte, halının hangi yöreye ya da hangi döneme ait olduğunu gösteren, belki de en açık belgedir. Üslupla biçimin görsel dilleri, araştırmacı ve halı uzmanına ilk bakışta halıya ilişkin çok şey anlatmaktadır (Öztürk, 1999; s.234).

Toplumun kendi gereksinmesi için ürettiği el sanatları içinde halı üretiminin Türkiye’deki tarihsel geçmişine, üretim amacına, yerel anlamda kullanımına ışık tutacak verilere ulaşılmazında, yerel bilgiler, yani halının dokunduğu yöreden elde edilen bilgiler en önemli ipuçlarıdır. Bununla birlikte çeşitli şekillerde ve yerlerde sergilenen, saklanan ve/veya korunan yöresel halılar ise tarihsel ve görsel örnekler olarak ana kaynaklardır.

Yöresel karakterlerin tespitinde uzmanlara kaynaklık edecek eski örneklerinin sayısı ve çeşitliliği de çok önemlidir. Ne kadar çok örneğe ulaşıp bilgileri doğru bir biçimde kayıt altına

alınarak belgelenirse, zaman içinde benzer örneklerin eşleştirilmesine olanak sağlayacak, tarihsel değişim ve ürün çeşitliliği daha iyi saptanarak yapılacak çalışmalarda daha doğru ve sağlıklı sonuçlar elde edilmesine yardımcı olacaktır.

Günümüzde el dokuması halıların eski örnekleri hem kültürel hem de maddi bir değer olarak varlıklarını ya müzelerin önemli parçaları arasında ya da özel koleksiyonlarda yer alarak sürdürmektedirler. Bununla birlikte eski el dokumalarını alıp satarak geçimini sağlayan bazı tüccarların elinde de bu tarihi dokumalardan oldukça önemli miktarda bulunabilmektedir. Yeni örneklerin keşfedilmesinde önemli kaynaklardan birisi de eski halı ticareti ile uğraşan kişi ve müzayede kuruluşlarıdır. Kültürümüzün önemli birer parçası olan bu dokumalar, üzerinde hiçbir çalışma yapılmı fırsatı olmadan el değiştirmekte, kime veya nereye satıldığı bilinmemekte ve sonuçta bu değerlerle ilgili bilgilere de ulaşılabilmesi oldukça güçleşmektedir.

Bu çalışmaya kaynak olan koleksiyonun sahibi, 35 senedir eski ve yeni halı ticareti ile uğraşan Orhan Özer'dir. Kendisiyle yapılan görüşmede, elinden ve bu işle uğraşan tanıdıklarının elinden, eski yöresel halı örneklerinden çok geçtiğini söylemekte ve bunların çoğu zaman yurt dışına satıldığını belirtmektedir. Bu halılarla ilgili ne kendisinde ne de başka birinde herhangi bir kaydın tutulmadığı bilgisi de kendisi tarafından ifade edilmektedir. Kültürümüze ait bu değerlerin bu şekilde kaybolup yitirilmesi kültür tarihimiz açısından önemli bir kayıp olmakla birlikte, bu değerlere ait bilgilerin de yok olup gitmesi bir dönemi aydınlatmada hem kültürel hem de akademik bir kayıptır. Dolayısıyla bu çalışma, yöresel halıların araştırılmasında yeni kaynaklara ulaşmada gözden kaçan bir yol da önermektedir.

Bu tespite dayanarak yapılması gereken en önemli işlerden biri, bu dokumalara ulaşarak belgelemek yoluyla yöresel örneklere ışık tutacak bilgileri kayıt altına almak, yöresel örneklerin çoğalmasına ve edinilen bilgilerin gelecek kuşaklara aktarılmasına katkı sağlamaktır.

Kaynaklarda Kırşehir ve Mucur Halıları

Orta Asya'dan başlayıp Anadolu'ya kadar geniş bir coğrafyada yaşayan Türkmenlerin tarihi, kültürel, ekonomik ve sanatsal değerlerinin en önemli görsel belgeleri olan halılar, her yüzyıla damgasını vuran bir değişim ve gelişim göstererek günümüze gelmiş el sanatı ürünlerimizdendir. Türkiye'deki dokumalar, kimliklerini ve etiketlerini ya yapıldığı yörenin isminden ya da orada yaşayan Türkmen boy ve oymak isimlerinden almaktadır. Kırşehir ve Mucur halıları da Anadolu dokuma kültürü içinde dokunduğu coğrafik bölgenin adından esinlenerek isimlendirilmiştir (Kayıpmaz, www.hali.com.tr/arsiv/haber/dergi/8/kirsehir_8_devam.htm).

Kırşehir ve Mucur'un Harita üzerinde konumu

Kaynaklara baktığımızda, Mucur ve Kırşehir halılarının geçmişi hakkında bildiklerimiz çok kısıtlıdır. Türk halı sanatı tarihi ile ilgili eserlerde, Mucur halılarının Kırşehir halıları ile birlikte, “17. yüzyıldan itibaren gelişmeye başladıkları” belirtilmektedir (Deniz, 1987; s.20). Bu günkü bilgiler daha çok kaynaklarda Kırşehir ve Mucur Halısı olarak tanıtılan örneklerle, özellikle İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Konya Mevlâna Müzesi ve Ankara Etnografya Müzesi gibi müzelerde bulunan ve genellikle 18.-19. yüzyıla tarihlenen halılara dayanmaktadır.

17-18. yüzyıla tarihlenen Mucur halılarının en eski örnekleri genellikle seccade tipindedir. Yün malzemeye, çift düğüm tekniğiyle dokunmuş, doğal boyalarla renklendirilmiştir. Halılarda kırmızı, kahverengi, sarı, mavi, mor ve yeşil renkler hakimdir. Söz konusu örneklerde 10cm X 10 cm’de 40 X 50, 40 X 55 ve daha fazla düğüm sıklığından oluşmaktadır (Deniz, 1987; s.20).

Osmanlı dönemi arşiv kayıtlarından 19. Yüzyılda Kırşehir Sancağında (Mucur Nahiyesi dahil) en gelişmiş yerel sanayi dalının dokumacılık olduğu, yöre halkının özellikle halı ve seccade dokumacılığında uzmanlaştığı, büyük atölyelerin yanı sıra evlerdeki tezgahlarda da dokuma yapıldığı öğrenilmektedir. Kayıtlardan ayrıca yörede Acem halılarına benzeyen ve belki de onlardan daha güzel zarif halılar, oda döşemeleri, pencere ve kapı perdeleri, kanepeler, sandalye, yastık yüzleri, çeşitli boylarda çuval ve heybeler dokunmakta olduğu, bu dokumalarda büyük ölçüde yün ile birlikte tiftik de kullanıldığı bilgisi edinilmektedir. Dokumacılığın Kırşehir ekonomisinde önemli yeri olduğu için, bu sanayi dalının üretim ve gelirlerinin düzenli yürütülmesi için bir mensucat komisyonu da kurulmuştur (Mıstanoğlu, 2004: s. 159).

19. yüzyılda İstanbul ve Anadolu’da bulunmuş olan Fransız Ressam Lecomte, Ankara, Kayseri, Kırşehir ve Yozgat şehirlerinin başlıca sanayisini halı üretiminin oluşturduğunu söylemiş; bu şehirlerde çok büyük ebatta taban halısı, kanepeler için kullanılan yan halısı ve ufak seccadeler olmak üzere üç çeşit halı üretildiğini belirtmiştir. Arşiv belgelerinde Kırşehirî yan halısının civar şehirlerde de kullanıldığı bilgisi yer almaktadır (Mıstanoğlu, 2004: s. 160).

Literatürde, Türk halı sanatı örneklerinden olan seccadeler arasında Kırşehir, Mucur, Konya ve Anadolu seccadelerinin genellikle merdiven şeklinde yükselen mihrapları ile dikkati çektiği (Dilley, A.U., 1960; s. 165), Mucur’un, aynı zamanda saf seccadelerin de bir kaynağı olduğu bilgisi bulunmaktadır. Mucur halılarındaki mihraplar iç içe geçmiş olabilir ve genellikle mihrabın üzerinde bir alınlık yer alır. Ana bordürler geometrik şekilde stilize çiçeklerde doldurulmuş dikdörtgenler içerebilir. Erken döneme ait halılar kırmızı, yeşil ve kahverenginin yumuşak tonlarına sahiptir (Stone, P.F., 1997; s.267). Motifler, mihraplar, sekizgen madalyonlar ve manzara desenlerinden oluşur. Genel olarak Mucur ve Kırşehir’den gelen halıları birbirinden ayırt edecek kabul edilebilir bir yol yoktur. Bu halılar içerisinde bazı Mecid¹ tarzı halıların Kırşehir’de dokunmuş olduğu söylenmektedir (Stone, P.F., 2007; s.66).

19. Yüzyılda Uşak, Gördes, Kula gibi Batı Anadolu’nun önemli halı merkezleriyle beraber zamanla Milas, Lâdik, Kırşehir, Mucur’da da halıcılık, bu ticareti kontrollerine almak isteyen İngiliz şirketlerinden etkilenmiştir. Bu dönemde Kırşehir ve civarında dokutulan halılarda Batı Anadolu desenleri yaygın şekilde görülmektedir (Mıstanoğlu, 2004; s. 160).

¹ Gördes ve Kırşehir’de dokunmuş Mecid tarzı halılar hakkında açıklama için bkz.: Eiland, M.L. (1990). Oriental rugs from pacific collections. s.55.

Günümüze yakın araştırmalardan; Mucur'da 1958-1960 yıllarında yaklaşık 13 köyde halı dokunduğu, toplam 800 tezgâh ve 1300 dokuyucunun bulunduğu, bir kişi tarafından 30-35 günde bir yastık halısı üretildiği, 1958 senesinde 4000 takım yastık halısının dokunduğu, bir takım yastık halısının 200 TL'ye mal olduğu ve 450 TL'ye satıldığı öğrenilmektedir. Bu bilgilere göre dokumacının bir günlük yevmiyesi 225 kuruşa gelmektedir. Bekir Deniz'in 1979-1980 yıllarında, yörede yaptığı araştırmada, Mucur'da dokumacı sayısının yok denecek kadar az olduğu gözlemlenmiştir. Yine, aynı kaynaktan, Mucur'da dokunan Mucur halılarının Mucur ve Kırşehir'de satılmadığı, Niğde, Kayseri, Konya gibi merkezlerde "çeyiz eşyası olarak, takım halinde" tüketildiği; Konya halı pazarında Mucur halısının "takım halinde" 35-40.000 TL arasında satıldığı öğrenilmektedir (Deniz, 1987; s.23).

Günümüzde Türkiye'de Kırşehir ve Mucur'da olduğu gibi birçok dokuma merkezinde de halı üretimi bitme noktasına gelmiştir. Bu merkezlere örnek Konya, Karaman, Sivas, Kayseri, Niğde, Şarkışla, Taşpınar, Lâdik, Akşehir, Isparta, Mucur, Sivrihisar, Karapınar, Aksaray, Kars, vd. gibi İç Anadolu şehirleri ile batıda; Uşak, Kula, Demirci, Milas, Çanakkale, Ayvacık, Ezine, Gördes, Fethiye bunlara örnek olarak verilebilir (Öztürk, 2016; s.279).

Orhan Özer Halı Koleksiyonda Yer Alan Kırşehir ve Mucur Halıları

Örnek 1: Mucur Seccade – Özel Koleksiyon

(Makale bütünlüğünde yer alan tüm fotoğraflar koleksiyon sahibinin izni ile kullanılmıştır.)

Yukarıdaki fotoğrafta görülen 1 numaralı örneğin yaklaşık 200-250 yıllık olduğu tahmin edilmektedir. 25 – 30 yıl önce Hüseyin Solmaz'dan satın alınmıştır. 109 cm x 165 cm boyutlarındaki dokumanın çözgü, atkı ve ilme ipliklerinde hammadde olarak yün kullanılmıştır.

Dokuma sıklığı (kalitesi) 30 x 32 düğüm/dm² olup Türk düğümü ile dokunan halının düğüm sıraları arasında yer yer 2, yer yer 3 sıra kırmızı renkte atkı ipliği kullanılmıştır. Tasarım açısından baktığımızda dokumada, Kırmızı, sarı, yeşil, mor, mavi, krem, vişne rengi, somon rengi, pembe, siyah, açık kahve, koyu yeşil renkler hakimdir. Zemin, tek mihraplı olarak dokunmuş², mihrabın altında yörede sandık (Deniz, 1987; s.21) adı verilen dikdörtgen bölüm bulunmaktadır. Orhan Özer'in halı hakkında, çevresindeki halı ticareti ve onarımı ile ilgilenen kişilerden aldığı bilgilere göre, mihrap içi düzenlemesinden ötürü halıya “Bacalı Kırşehir” ve “Tekke Mucuru” da denildiği öğrenilmiştir. Ayrıca zemin, içten dışa doğru sırasıyla, bir ince bordür, bu ince bordürü içten ve dıştan çevreleyen ince şeritler, bir ana bordür ve ana bordürü dıştan çevreleyen ince bir şerit ile çevrelenmiştir. Halının genel durumuna bakıldığında ise, başlangıç yönünde, sağ alt köşenin sökülüş olduğu, bitiminde ve ortada ise eksik alanların varlığı dikkati çekmektedir. Halı kumaş üzerine dikilmiş olarak saklanmaktadır.

Örnek 2: Mucur Seccade – Özel Koleksiyon

Örnek 2’de görülen halının yaklaşık 200-250 yıllık olduğu tahmin edilmektedir. 15 yıl önce bir müzayededen satın alınmıştır. 115 cm x 158 cm boyutlarındaki dokumanın çözgü, atkı ve ilme ipliklerinde hammadde olarak yün kullanılmıştır. Dokuma sıklığı (kalitesi) 37 x 42 düğüm/dm² olup Türk düğümü ile dokunan halının düğüm sıraları arasında yer yer 2, yer yer 3 sıra pembe renkte atkı ipliği kullanılmıştır. Tasarım açısından baktığımızda dokumada, mor, yeşil, sarı, beyaz, açık mavi, kırmızı, vişne rengi, siyah, türkuaz renkler hakimdir. Zemin, tek mihraplı

² Halıya ait fotoğraf metin içinde, dokumanın kullanım yönüne göre yerleştirilmiştir. Ancak dokumanın başlangıç yönü mihrap yönünün tersidir.

olarak dokunmuş³, mihrabın alt ve üstünde sandık adı verilen dikdörtgen bölümler bulunmaktadır. Ayrıca zemin, içten dışa doğru sırasıyla, bir ana bordür, bir ince bordür ve bu bordürleri de çevreleyen ince şeritler ile çevrelenmiştir. Orhan Özer'in çevresindeki halı ticareti ve onarımı ile ilgilenen kişilerden aldığı bilgilere göre, halının ana bordüründe bulunan motiften dolayı "Dragonlu Halı" veya "Ejderli Halı" olarak adlandırıldığı öğrenilmiştir. Halının genel durumuna bakıldığında ise, mihrabın altında yer alan dikdörtgen bölümde ve kenar sargılarında sökülmeler olduğu, havlarda aşınma ve kopmalar bulunduğu, bitiş yönündeki kilim örgüsünde sökülmele- rin, mihrap kısmında ise çözgü ve atkılarda kopmalar olduğu dikkati çekmektedir.

Örnek 3: Mucur (Kırşehir?) Seccade – Özel Koleksiyon

Örnek 3'de görülen halının yaklaşık 120-140 yıllık olduğu tahmin edilmektedir. 15 – 20 yıl önce bir müzayededen satın alınmıştır. 96 cm x 144,5 cm boyutlarındaki dokumanın çözgü, atkı ve ilme ipliklerinde hammadde olarak yün kullanılmıştır. Dokuma sıklığı (kalitesi) 32 x 33 düğüm/dm² olup Türk düğümü ile dokunan halının düğüm sıraları arasında yer yer 2, yer yer 3 sıra atkı ipliği kullanılmıştır. Tasarım açısından baktığımızda dokumada, kırmızı, sarı, beyaz, türkuaz ve açık kırmızı, yağ yeşili, pembe, açık kahve ve siyah renkler hakimdir. Zemin, tek mihraplı olarak dokunmuş⁴, mihrabın alt ve üstünde yörede sandık (Deniz, 1987; s.21) adı verilen dikdörtgen bölümler bulunmaktadır. Ayrıca zemin, içten dışa doğru sırasıyla, bir ince bor-

³ Halıya ait fotoğraf metin içinde, dokumanın kullanım yönüne göre yerleştirilmiştir. Ancak dokumanın başlangıç yönü mihrap yönünün tersidir.

⁴ Halıya ait fotoğraf metin içinde, dokumanın kullanım yönüne göre yerleştirilmiştir. Ancak dokumanın başlangıç yönü mihrap yönünün tersidir.

dür, bir ana bordür ve tekrar bir ince bordür ile çevrelenmiştir. Halının genel durumuna bakıldığında ise, dokumanın başlangıç ve bitişinde ince bordür ve kilim örgülerinin, ana bordüre kadar söküldüğü, ayrıca zemin içerisinde kopmalar olduğu gözlenmektedir.

Örnek 4: Kırşehir Seccade – Özel Koleksiyon

Örnek 4’de görülen halının yaklaşık 150 yıllık olduğu tahmin edilmektedir. 20 yıl önce Müslüm Yıldız adında bir halıcıdan satın alınmıştır. 103 cm x 158 cm boyutlarındaki dokumanın çözgü, atkı ve ilme ipliklerinde hammadde olarak yün kullanılmıştır. Dokuma sıklığı (kalitesi) 29 x 36 düğüm/dm² olup Türk düğümü ile dokunan halının düğüm sıraları arasında yer yer 2, yer yer 3 sıra kırmızı renkte atkı ipliği kullanılmıştır. Tasarım açısından baktığımızda dokumada, kırmızı, sarı, mavi, yeşil, koyu yeşil, bordo, siyah, vişne rengi, beyaz ve mor renkler hakimdir. Zemin, tek mihraplı olarak dokunmuş⁵, mihrabın altında yörede sandık (Deniz, 1987; s.21) adı verilen, ayaklık olarak da bilinen dikdörtgen bölüm bulunmaktadır. Ayrıca zemin, içten dışa doğru, üç ince bordür ve bu ince bordürleri içten ve dıştan çevreleyen ince şeritler ile çevrelenmiştir. Halının genel durumuna bakıldığında ise, başlangıç ve bitiş yönünde her iki uçta yer alması gerek kilim örgüsünün sökülmüş olduğu gözlenmekle birlikte, zemin içerisinde kopmalar olduğu dikkati çekmektedir.

⁵ Haliya ait fotoğraf metin içinde, dokumanın kullanım yönüne göre yerleştirilmiştir. Ancak dokumanın başlangıç yönü mihrap yönünün tersidir.

Örnek 5: Mucur Seccade – Özel Koleksiyon

Örnek 5’de görülen halının yaklaşık 150 yıllık olduğu tahmin edilmektedir. 15 – 20 yıl önce Hüseyin Solmaz’dan satın alınmıştır. 105 cm x 160 cm boyutlarındaki dokumanın çözgü, atkı ve ilme ipliklerinde hammadde olarak yün kullanılmıştır. Dokuma sıklığı (kalitesi) 25 x 34 düğüm/dm² olup Türk düğümü ile dokunan halının düğüm sıraları arasında yer yer 2, yer yer 3 sıra kahverengi atkı ipliği kullanılmıştır. Tasarım açısından baktığımızda dokumada kırmızı, sarı, siyah, vişne rengi, krem, mor, lila, zeytin yeşili, pembe, nar çiçeği kırmızı ve açık yeşil renkler hakimdir. Zemin, tek mihraplı olarak dokunmuştur.⁶ Ayrıca zemin, içten dışa doğru, bir ince bordür, bu ince içten ve dıştan çevreleyen kırmızı şeritler ile bir ana bordür ve bu ana bordürü içten ve dıştan çevreleyen ince şeritler ile çevrelenmiştir. Halının genel durumuna bakıldığında ise, başlangıç yönünde 2 cm olduğu tespit edilebilen kilim dokumasının bir kısmı ile bitiş yönündeki kilim dokumasının tamamı ana bordüre kadar sökülmüş olup, zemin içerisinde kopmalar olduğu dikkati çekmektedir.

⁶ Halıya ait fotoğraf metin içinde, dokumanın kullanım yönüne göre yerleştirilmiştir. Ancak dokumanın başlangıç yönü mihrap yönünün tersidir.

Örnek 6: Kırşehir Seccade – Özel Koleksiyon

Örnek 6’da görülen halının yaklaşık 130 – 150 yıllık olduğu tahmin edilmektedir. 15 – 20 yıl önce Müslüm Yıldız’dan satın alınmıştır. 97 cm x 156 cm boyutlarındaki dokumanın çözüğü, atkı ve ilme ipliklerinde hammadde olarak yün kullanılmıştır. Dokuma sıklığı (kalitesi) 35 x 33 düğüm/dm² olup Türk düğümü ile dokunan halının düğüm sıraları arasında yer yer 2, yer yer 3 sıra, dokumanın başlangıcından yarısına kadar pembe, yarısında bitimine kadar olan bölümünde ise mavi renkte atkı ipliği kullanılmıştır. Zemin, tek mihraplı olarak dokunmuştur.⁷ Halının kompozisyonu ve motifleri Mecid tarzı halılardan olduğunu göstermektedir. Dokumada sarı, mavi, siyah, vişne rengi, beyaz, yağ yeşili, açık yeşil, kahverengi, mor ve pembe renkler hakimdir. Ayrıca zemin, içten dışa doğru, bir ana bordür ve ince bir şerit ile çevrelenmiştir. Halının genel durumuna bakıldığında ise, başlangıç yönündeki kilim dokumasının sökülmiş olduğu görülmekte, bitiş yönündeki kilim dokumasının ise bir kısmı sökülmiş olmakla birlikte 1,5 cm olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra bu dokuma ile ilgili koleksiyonun en iyi durumdaki parçası denilebilir.

⁷ Halıya ait fotoğraf metin içinde, dokumanın kullanım yönüne göre yerleştirilmiştir. Ancak dokumanın başlangıç yönü mihrap yönünün tersidir.

Örnek 7: Kırşehir Seccade – Özel Koleksiyon

Örnek 7’de görülen halının yaklaşık 130 – 150 yıllık olduğu tahmin edilmektedir. 20 yıl önce Müslüm Yıldız’dan satın alınmıştır. 98 cm x 152,5 cm boyutlarındaki dokumanın çözgü, atkı ve ilme ipliklerinde hammadde olarak yün kullanılmıştır. Dokuma sıklığı (kalitesi) 25 x 33 düğüm/dm² olup Türk düğümü ile dokunan halının düğüm sıraları arasında yer yer 2, yer yer 3, yer yer 4 sıra kırmızı renkte atkı ipliği kullanılmıştır. Zemin, tek mihraplı olarak dokunmuştur.⁸ Halının kompozisyonu ve motifleri Mecid tarzı halılardan olduğunu göstermektedir. Dokumada kırmızı, sarı, mavi, siyah, vişne rengi, pembe, krem, yeşil renkler hakimdir. Ayrıca zemin, içten dışa doğru, bir ana bordür ve ince bir şerit ile çevrelenmiştir. Halının genel durumuna bakıldığında ise, başlangıçta 1,5 cm olduğu tespit edilen kilim dokumasının bitiş yönünde sökülmiş olduğu görülmüştür. Koleksiyonda yer alan parçalar arasında en iyi durumda olan dokumalardan biridir.

Sonuç

Yapılan bu çalışma ile, Kırşehir ve Mucur halılarının bilinen örneklerine, yeni örneklerin eklenmesi, aynı zamanda bu örneklerle ait bilgilerin literatüre kazandırılması amaçlanmıştır. Bu

⁸ Halıya ait fotoğraf metin içinde, dokumanın kullanım yönüne göre yerleştirilmiştir. Ancak dokumanın başlangıç yönü mihrap yönünün tersidir.

amaçla, Orhan Özer koleksiyonunda yer alan yedi adet halı incelemeye alınmıştır; boyarmadde, iplik numarası, tarihlendirme hariç teknik analizleri yapılmış ve fotoğraflarla belgelenmiştir.

Koleksiyon kapsamındaki yedi adet halının göze çarpan ortak özelliğinin, hepsinin seccade tipinde, tek yönlü mihraplı halılar olduğudur. Teknik açıdan bakıldığında halıların tümünde dokumaya mihrabın tersi yönünden başlanmış ve dokumada Türk düğümü kullanılmıştır. Düğüm sıraları arasında kullanılan atkı ipliğinin rengi kırmızı, pembe ya da kahverengidir. Atkı ipliklerinde kullanılan bu renkler Kırşehir ve Mucur halılarının karakteristik özellikleri arasındadır. Ayrıca dokumalarda görülen mor renk Kırşehir, özellikle de Mucur halıları için en temel ayırt edici özellikler arasında yer almaktadır.

Çalışma sırasında, halıların dönemleri ve yöreleri ile ilgili bilgiler, öncelikle Orhan Özer'in kendisinden ve hepsi eski halı ticareti ile uğraşan veya uzun yıllardır halı tamiri yapan Orhan Özer'in arkadaşı, dört farklı halıcının değerlendirmelerinden elde edilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda örnek 1 ve örnek 2'de görülen dokumaların 18. yüzyıl sonu, en geç 19. yüzyıl başı, diğer beş örneğin ise 19. yüzyılda dokunmuş olabileceğini söylemektedir. Yedi halının dokunduğu yer olarak bakıldığında, değerlendirmeler halılardan üçünün Mucur ve üçünün Kırşehir halısı olduğu, kalan bir halının ise Mucur ağırlıklı görünmekle birlikte Kırşehir halısı olma ihtimali bulunduğu yönündedir.

Halıların dokuma sıklığına bakıldığında en yüksek olanı 37x42 düğüm/dm² ile 2. örnekteki Mucur halısıdır. 18. yüzyıla ait bu örneğin sıklığı, Bekir Deniz'in yazısında bahsettiği 17.-18. yüzyıl Mucur halıları için ortalama alt sınır olan 40x50 düğüm/dm²'den daha düşüktür. Diğer halılar birbirlerine yakın, günümüz standartlarına göre orta kalite diyebileceğimiz 30x32, 32x33, 29x36, 25x34, 35x33, 25x33 düğüm/dm² değerlerine sahiptirler.

Orhan Özer Halıcılık koleksiyonunda yer alan bu yedi halı, yöresel örnekleri çoğaltmak, bilgilerinin kaybolup gitmesini önlemek, kültürel değerlere sahip çıkmak amacıyla incelenmiş ve yayın haline getirilmeye çalışılmıştır. Tanıştığımız günden bu yana, kültürümüzün birer parçası olan dokumalarımıza hayranlığı sebebiyle, ayrıca bu kültür değerlerimizin korunması ve yaşatılması konusunda gösterdiği özel çaba, ilgi ve iş birliğinden dolayı sayın Orhan Özer'e teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- Deniz, B. (1987). Mucur halıları. *Bilim Birlik Başarı*, 48, 20-24.
- Deniz, B. (1986). Kırşehir halıları. *Bilim Birlik Başarı*, 47, 18-24.
- Deniz, B. (2000). *Türk dünyasında halı ve düz dokuma yaygıları*. Ankara: Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Dilley, A. U. (1960). *Oriental rugs and carpets*. Allen & Unwin; Revised edition.
- Eiland, M.L. (1990). *Oriental rugs from pacific collections*. San Francisco,
- Kayıpmaz, N. Tarihten günümüze Kırşehir ve mucur halıları. http://www.hali.com.tr/arsiv/haber/dergi/8/kirsehir_8_devam.htm sitesinden erişildi. (ET:11.12.2017)
- Mıstanlıoğlu, N. (2004). *XIX. Yüzyılın ikinci yarısında Kırşehir sancağı*. Yayınlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi. Konya.

- Öztürk, İ. (1999). Türkiye’de el halıcılığının araştırılmasında değerlendirme ölçütleri ve halkbilimsel bilgilerin önemi. 2000’li Yıllarda Türkiye’de Geleneksel Türk El Sanatlarının Sanatsal, Tasarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu Bildirileri 25-27 Kasım 1998 içinde (s.231-237). Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.
- Öztürk, Ş. (2016). Kayseri yöresi Yahyalı-Bünyan halıları ve renkleri. *The Journal of Academic Social Science*, 34/4, 276-277.
- Stone, P. F. (1997). *The oriental rug lexicon*. Univ of Washington Pr. Edition unstated edition.
- Stone, P. F. (2007). *Tribal & village rugs- the definitive guide to design, pattern & motif*. Thames & Hudson.